

MATTEO STRUKUL
DANTE
ENIGMA

Traducere din italiană și note de
GABRIELA LUNGU

HUMANITAS
fiction

*Silviei, singura mare iubire
Florenței, oraș al minunilor
Lui Marco Santagata, stimat maestru*

PRIMA PARTE
NELINIŞTEA
(Vara anului 1288)

Premoniția

Simțea cum îl copleșește o durere profundă, puternică. De parcă ascuțișul unei lame i-ar fi tăiat respirația. Privi cerul: o întindere albastră bătând în violet. Nu peste mult se va decolora în cenușiu. Începea să bată vântul și chiparoșii se clătinau sub suflarea lui rece, aproape nemiloasă. Lanul de grâu părea plesnit de un bici invizibil, și culoarea sa aurie se întuneca odată cu umbra care înainta, stingând lumina verii.

În curând avea să izbucnească furtuna. Percepea în aer mirosul de ploaie care face să dispară orice alt parfum.

Simți în schimbarea aceea bruscă o premoniție întunecată, o prevestire amară de moarte, de parcă o creatură diavolească și-ar fi întins ghearele strălucitoare să sfâșie realitatea și să arunce lumea într-o prăpastie de sânge și durere.

Știa că Donati dorea războiul. Și cu el întreaga Florență. Arezzo, aflat în vecinătate, devenise prea arogant. Ghibelin, servindu-l pe împărat, provocase Florența în toate chipurile. Guelfii așteptaseră doar un pretext, un capriciu neînsemnat, ca să pornească lupta și să-i nimicească pe dușmanii dintotdeauna. Știa că în timp ce el contempla cerul devenit deja plumburiu, sienezii erau pe punctul să se retragă după ce asediaseră Arezzo. Împreună cu florentinii organizaseră chiar și o cursă de cai pe lângă zidurile orașului, ca să-și bată joc de dușmani.

Siena, înfumurată, își spuse. Siena, care credea că poate să-i pună în lanțuri pe lupii împăratului.

Simțea o fatalitate în aroganța aceea. Ghibelinii din Arezzo se închiseseră între zidurile propriului oraș. Iar acum, foarte probabil,

puneau la cale o răzbunare atroce. Nu erau oameni dispuși să accepte un afront ca acela. De multe ori se crezuse că au fost învinși, ca mai apoi să se dovedească niște adversari teribili.

În urmă cu mai puțin de treizeci de ani, Manfredi îi făcuse praf pe guelfi la Montaperti, devenind stăpânul Florenței. Leul din Suabia îi căsăpise pe dușmani ca pe niște miei, înlăturându-și adversarii. Angevinii reușiseră să-l înfrângă după numai șase ani. Chiar și atunci, prințul acela mândru și curajos se bătuse până la moarte, căzând la Benevento¹, cu arma în mână. Atât de vrednic fusese, încât francezii înșiși culeseră pietrele pentru a-l îngropa și onora pe câmpul de luptă.

Acum însă Florența și Siena treziseră bestia ghibelină, iar bestia era în căutare de sânge. Dante nu se îndoia de asta, și doar când se gândea simțea cum îl trec sudori reci.

Se gândi la Beatrice, la zâmbetul ei, la ochii luminoși și neli-niștiți, la privirea cu care-i sfâșia sufletul. Oftă. Ce mult ar fi vrut să-și strige dragostea! Dar nu putea. Niciodată n-ar fi putut. I se permitea doar să o încredințeze cuvintelor. Își imaginează micile semne negre trasate cu cerneală, ca niște picături de sânge întunecat, sortite să umple paginile gălbui de pergament. Formule secrete ale unei iubiri secrete.

Se simțea încătușat. Era un bărbat în lanțuri, incapabil să-și trăiască pe deplin sentimentul. Și neputința aceea îl distrugea. În așteptarea propriului sfârșit, simțea că iubirea lui pentru Beatrice devenea pe zi ce trece tot mai puternică, mai violentă, aproape insuportabilă. Chiar și atunci când căsătoria demolase acea bazilică a pasiunii făcând-o bucăți, el îi legănase rugul fumegând între brațele sale. Nu avea nici o îndoială. Căci sentimentul acela era singura lui rațiune de a trăi.

Se ridică în picioare, apropiindu-se de splendida lui iapă. Avea coama lucioasă și roșcată asemenea prafului de scorișoară, și o stea albă în frunte. Dante îi prinse botul între mâini și i-l mângâie.

1. Bătălia care a avut loc lângă Benevento, în sudul Italiei, în 26 februarie 1266, între trupele guelfe ale lui Carol de Anjou și cele ghibeline ale lui Manfredi de Sicilia.

Îi simți limba aspră lingându-i palma. Zâmbi. Își lăsă mâna dreaptă să alunece pe gâtul animalului, unde marea venă jugulară pulsa, fremătând de viață. Percepea cu degetele, sub pielea lucitoare, fluidul acela cald. Admira noblețea animalului: docil și totodată formidabil, aștepta răbdător ca stăpânul să se hotărască să încalece.

Dante îi ciufuli coama deasă. O iubea mult pe Nemesis.

Mai așteptă puțin să audă primul tunet. Văzu fulgerul sfârtecând cerul devenit deja de culoarea cărbunelui.

Primele picături îi scăldară fața.

Încălecă și o porni la drum.

Pieve al Toppo

Buonconte știa că vor trece pe acolo. Amețiți de succes, lăsând la o parte orice prudență din pricina vinului și a cursei de cai desfășurate lângă zidurile orașului Arezzo, sienezii se întorceau prin Val di Chiana. Mărșăluiau în ordine pe drum, pedestrașii în mijloc și călăreții pe laturi, într-o formațiune perfectă, dar, desigur, nu de temut. Înaintau repede pentru că se știau urmăriți de Guglielmo de' Pazzi di Valdarno – zis Il Pazzo¹ din cauza temperamentului său agitat și plin de cruzime – cu ostașii lui. Îl simțeau parcă în spatele lor, încă de când plecaseră din Arezzo.

Buonconte însă o luase pe via di Battifolle până la Mugliano. Obligându-și oamenii să mărșăluiască zi și noapte, în etape forțate, reușise să ajungă cu propria armată aproape de Pieve al Toppo, în fața singurului vad al mlaștinii din Val di Chiana, care devenise și mai înșelătoare după ploaia căzută în ultimele două zile.

Dacă Il Pazzo își ținea promisiunea, sosind pe neașteptate cu ai lui, reușeau să-i prindă pe oamenii lui Ranuccio Farnese în cursă.

Buonconte își înșiruiseră oștenii pe o parte a vadului, ascunși printre copaci și tufe.

Își pregătiseră săgețile în arbaletе și strângeau cu putere sulitele. Erau gata să le arunce înspre coloana sienezilor, mușcându-i flancul și distrugând-o cu o ploaie de proiectile de fier.

În ziua aceea căldura era insuportabilă. Soarele ieșise de după nori și incendia aerul. Oamenii aveau armuri ușoare ca să se poată mișca prompt și repede, dar și ca să nu fie doborâți de soare. După

1. „Nebunul“, în italiană.

ce ar fi aruncat săgețile și sulițele, s-ar fi retras în ordine, lăsându-i lui Buonconte și cavalerilor săi sarcina de a distruge ceea ce mai rămânea din oastea dușmană, încrezători în faptul că Il Pazzo, ajuns în spatele sienezilor, va ști să execute cât mai bine masacrul.

Mari picături de sudoare îi broboneau fruntea, lipindu-i de piele părul lung și castaniu. Ascuns în spatele copacilor; Buonconte, în armură ușoară și el, aștepta. Era îmbrăcat în auriu și albastru, culorile casei sale.

În sfârșit, văzu apărând coloana sieneză.

Ranuccio înainta în fruntea oamenilor săi. Ariergarda îi comunicase că Il Pazzo nu renunța și că ghibelinii îi vor urmări până la Siena, dacă era necesar. Glumele războinice pe care el și florentinii le înscenaseră sub zidurile orașului Arezzo îi înfuriaseră teribil. Se blestema acum pentru aroganța aceea prostească. Știa că nu putea să se odihnească, chiar dacă în ziua aceea, cu soarele care ardea și umezeala sufocantă care se ridica din mlaștini, primul lucru pe care ar fi trebuit să-l facă era să se oprească.

Dar nu exista nici o posibilitate.

Ajunseseră lângă Pieve al Toppo, lăsaseră în urmă satul, și înaintau printre ochiurile de apă. Mălul și bălțile noroioase îi obligaseră să încetinească. Acum ajunseseră la o mică mlaștină. Ceru să se verifice dacă putea fi trecută cu ușurință. Apa stătătoare era adâncă de aproximativ un braț. Cu puțin mai mult decât o baltă, dar destul de întinsă încât să taie pofta de a o ocoli. Eventual, se gândi, și-ar fi putut răcori capul cu apă în timp ce o traversau. Dădu ordin să se treacă prin ea, iar oamenii lui îl urmară.

Rămânând pe cal, își scoase coiful și tocmai se apleca să ia puțină apă, când brusc auzi un zgomot pe care îl recunoscuseră imediat: șuierul sulițelor care străpungeau aerul.

De abia avu timp să se îndrepte în șa, că văzu cum oamenii lui erau secerăți ca niște spice de grâu.

O lance trecu la o palmă de el, înfigându-se apoi în ochiul unuia dintre oșteni. Omul scoase un urlet sfâșietor și căzu în apă. Alte țipete se înălțau spre cer.

— Repede, strigă Ranuccio, să ajungem pe mal!

Și dădu pinteni calului, care, țâșnind din loc, se repezi spre mal. Dar imediat cum ieși din apă, Ranuccio văzu că o ploaie de săgeți desena în aerul umed o rețea de linii până când vârfurile se împlântau în carne sau, uneori, se izbeau de platoșe. Dar în cele mai multe cazuri își atingeau scopul, deschizând goluri înspăimântătoare în rândul călăreților și pedestrașilor. Atacul era atât de sângeros și de impresionant, pentru că mulți oșteni își scosese răcoșurile, din cauza căldurii, iar lăncierii nu erau în stare să răspundă la grindina aceea de fier care îi culca la pământ, după ce-și atârnaseră uneltele lor de moarte de șeile catârilor.

Ranuccio văzu un cavaler ducându-și mâinile la gât, în timp ce două săgeți îi tăiau jugulara în două puncte diferite. Bărbatul alunecă de pe șa. Calul său, rănit în crupă, o luă la galop, târându-l întâi prin apă, apoi prin clisa de pe mal.

Un pedestraș ridică brațele spre cer și căzu în ultima porțiune de apă a mlaștinii, cu două lănci împlântate în coaste.

Ranuccio urlă din nou spre oamenii săi, sperând cu disperare că se puteau târî până la mal, și, într-adevăr, primii cavaleri ajunseră cu greu până lângă el. Dar deja din cealaltă parte se vedeau sosind stindardele cu flăcări galbene și roșii ale lui Guglielmo il Pazzo. Căpitanul ghibelin se pregătea să arunce în luptă ultima parte a coloanei sale, cea care trebuia încă să treacă vadul.

Între timp se auzi o bubuitură formidabilă, și pentru prima oară de când reușise să se salveze, Ranuccio își dădu seama că traversarea micii mlaștini nu-l pusese cu adevărat la adăpost, pentru că în spatele unui șir de copaci se vedeau fluturând stindardele în dungi aurii și albastre ale lui Buonconte da Montefeltro.

— Atenție! strigă spre cei care reușiseră să ajungă pe mal, ieșind din infernul de lănci și săgeți. Suntem așteptați!

Fără să mai poată adăuga ceva, Ranuccio văzu că de după șirul de copaci își făcea apariția cavaleria aretină¹, cu armuri ușoare. Cel puțin două sute de călăreți se apropiau, iuți ca fulgerul.

1. Aparținând orașului Arezzo.

Se repezică la ei cu toată furia răzbunării îndelung așteptate. Nimic pe lume n-ar fi putut să-i oprească.

— Doamne Dumnezeu! țipă Ranuccio. Fie-ți milă de noi!

— Să-i terminăm! urlă Buonconte.

Scrâșni din dinți, apoi își scoase spada și își înfipse pintenii în burta calului, care o porni în galop.

În spatele lui călărea infernul.

A fost o manevră perfectă, un atac al cavaleriei minuțios pregătit și pornit exact în momentul în care oamenii lui Ranuccio se aflau descoperiți. O mână de sienzezi reușiseră să ajungă pe mal. Dar erau total nepregătiți să facă față unui asemenea atac.

Impactul a fost îngrozitor. Buonconte și ai săi intrară ca un ic de fier în șirurile de ostași ai lui Ranuccio, regrupați dezordonat, făcându-le praf și pulbere.

Căpitanul ghibelin ridică spada, apoi dădu o lovitură teribilă, retezând un braț. În jurul lui se auzi un zgomot cumplit de moarte. Lamele tăiau cu furie. Se învârteau în aer, coborau apoi ca niște seceri curmând vieți. Cavalerii sienzezi se prăbușeau în noroi, caii se prăvăleau, pedestrașii cădeau, acoperind pământul cu sânge.

Buonconte se mișca în infernul acela cu grația nemiloasă a unui înger nimicitor. Lovea într-o manieră perfectă, doborând pe oricine îi apărea în cale. Ajunse în sfârșit în fața lui Ranuccio și, fără zăbavă, își încrucișă spada cu a lui. Lamele se frecară una de alta, scoțând scânteii albăstrui, dar elanul lui Buonconte era atât de mare, încât căpitanul sienzeilor trebui să-și adune toate puterile pentru a para loviturile care păreau date de o mână divină.

Buonconte simți că acela era momentul adevărului. Pregătise atacul cu toată iscusința posibilă și cu toate precauțiile necesare. În timp ce spada lui lovea scutul lui Farnese, îl văzu pe Il Pazzo doborându-și adversarii ca pe niște copaci oboșiți.

Făcu o fandare atât de bruscă, încât Ranuccio se trezi complet dezechilibrat. Atunci îl izbi cu scutul în umăr, trasând apoi un arc în aer cu spada, ca să ajungă apoi să-l lovească în șold. Această

Cuprins

PRIMA PARTE
NELINIȘTEA
(Vara anului 1288)

1. Premoniția	9
2. Pieve al Toppo	12
3. Acasă	18
4. Flăcări și sânge	21
5. Corso Donati	25
6. Ugolino	30
7. Guido	35
8. Suferințele Gemmei	40
9. Cuvinte	44
10. Tratatative	46
11. Fantoma	50
12. Giotto	54
13. Semne	58
14. Carbone	61
15. Eroi personali	65
16. Să rezști... ..	69
17. ...până la sfârșit	73
18. Vis și suferință	77
19. Tunetul	80
20. Ghibelinii	83
21. Spre Lucca	87
22. Vieri de' Cerchi	91

PARTEA A DOUA
FRICA
(Iarna 1288–1289)

23. Montefeltro	97
24. Singurătate	102
25. Pregătiri	106
26. Înainte de bătălie	110
27. Bătălia	113
28. Temnița	117
29. Compiobbi	120
30. Ninsoarea	123
31. Monseniorul	126
32. Priorii	129
33. Neînțelegeri și intrigi	135
34. O idee importantă	139
35. Religia amintirilor	141
36. Frică ancestrală	144
37. Prietenii	147
38. Arpione	152

PARTEA A TREIA
FURIA
(Primăvara anului 1289)

39. Carol II de Anjou	157
40. Onoare	160
41. Călire	165
42. Strategii	169
43. Badia a Ripoli	173
44. Arezzo	178
45. Către Arezzo	181
46. Drumul spre Consuma	185
47. Legea surprizei	188
48. Așteptarea	193
49. Lângă castelul din Poppi	196
50. Necumpătări	201

51. Ferma	205
52. Câmpul de luptă	209
53. Paladini	212
54. Până la ultima picătură de sânge	216
55. Promisiunea	220
56. Dante și Giotto	224
57. Ultima fugă	229

PARTEA A PATRA
 ÎNTOARCEREA
 (Primăvara anului 1290)

58. Caprona	235
59. Aviditate	240
60. Ploaie și plâns	244
61. Supraviețuitorul	248
62. Argento	251
63. Măgarul din Porta	254
64. Idei și acțiuni	257
65. Soluția	262
66. Pe dealuri	267
67. Viziuni	271
68. Explicația	275

EPILOG
 REBELIUNEA
 (Iarna 1292–1293)

69. Vânt de revoltă	281
70. Către Fiesole	285
<i>Nota autorului</i>	287
<i>Mulțumiri</i>	293